

86/5/A/2008

WYROK

z dnia 26 czerwca 2008 r.

Sygn. akt SK 20/07*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Ewa Łętowska – przewodniczący
Maria Gintowt-Jankowicz
Mirosław Granat
Wojciech Hermeliński – sprawozdawca
Mirosław Wyrzykowski,

protokolant: Grażyna Szałygo,

po rozpoznaniu, z udziałem Sejmu, Prokuratora Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich, na rozprawie w dniu 26 czerwca 2008 r., skargi konstytucyjnej spółki Klinkmar sp. z o.o. o zbadanie zgodności:

art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,

o r z e k a:

Art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876 oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371), w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewidują, że sąd odrzuca nieopłacone środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, są niezgodne z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070 oraz z 2005 r. Nr 169, poz. 1417) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

UZASADNIENIE

* Sentencja została ogłoszona dnia 10 lipca 2008 r. w Dz. U. Nr 122, poz. 796.

I

1. Skargą konstytucyjną z 10 listopada 2006 r. skarżąca Klinkmar spółka z o.o. (dalej: skarżąca) zakwestionowała zgodność art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: Konwencja).

Problem konstytucyjny przedstawiony Trybunałowi Konstytucyjnemu rozpatrywaną skargą konstytucyjną powstał na gruncie następującego stanu faktycznego:

Wyrokiem z 7 marca 2006 r. (sygn. akt V GC 620/05/S) Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, Wydział V Gospodarczy, zasądził od Klinkmar spółka z o.o. na rzecz powoda kwotę 15 108,40 zł. W postępowaniu przed sądem pierwszej instancji skarżąca była zastępowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Od powyższego wyroku skarżąca wniosła apelację podpisaną przez prezesa zarządu. Apelacja ta została odrzucona przez Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie ze względu na brak należytej opłaty. Skarżąca wniosła zażalenie na powyższe postanowienie, wskazując w nim w szczególności na niezgodność przepisów zakwestionowanych w niniejszym postępowaniu z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz z art. 6 Konwencji. Postanowieniem z 4 sierpnia 2006 r. (sygn. akt XII Gz 346/06) Sąd Okręgowy w Krakowie, Wydział XII Gospodarczy – Odwoławczy, oddalił to zażalenie.

Uzasadniając zarzut niezgodności art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 k.p.c., skarżąca wskazała na genezę uregulowania wynikającego z tych przepisów: podkreśliła w szczególności, że opiera się ono na przekonaniu, że przedsiębiorca jest profesjonalistą, w związku z czym można nakładać na niego obowiązki dalej idące niż na strony, które profesjonalistami nie są.

W przekonaniu skarżącej ustawodawca może wymagać od przedsiębiorcy więcej jedynie w relacjach ze stroną ekonomicznie słabszą – konsumentem. Tylko w tym zakresie zasadne jest powoływanie się na profesjonalny charakter prowadzonej działalności.

Regulacja zawarta w art. 130² § 4 k.p.c. odnosi obowiązek uiszczenia opłaty bez uprzedniego wezwania wyłącznie do przedsiębiorcy będącego stroną postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych. Nie realizuje zatem wskazanego powyżej modelu ochrony w sytuacji, w której jest to najbardziej uzasadnione, tj. w razie sporu konsumenta z przedsiębiorcą. Ogranicza się bowiem wyłącznie do sytuacji sporu pomiędzy przedsiębiorcami.

W ocenie skarżącej nieracjonalne jest zrównywanie przedsiębiorcy z profesjonalnym pełnomocnikiem mającym przygotowanie prawnicze.

Nawiązując do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego gwarancji prawa do sądu wynikającej z art. 45 ust. 1 Konstytucji, skarżąca wskazała, że prawo to nie może być w demokratycznym państwie prawa rozumiane tylko formalnie, jako dostępność drogi sądowej w ogóle, ale powinno być rozumiane materialnie, jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej. W tym kontekście podkreśliła w szczególności, że z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika nakaz takiego kształtowania przepisów, aby sądowa ochrona miała charakter rzeczywisty.

Zdaniem skarżącej nie sposób uznać, iż przepis realizujący zasadę szybkości postępowania w sprawach gospodarczych, która – w jej ocenie – nie ma charakteru konstytucyjnego, kosztem prawa do zaskarżenia i merytorycznego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji może obowiązywać w demokratycznym państwie prawa. W dalszej części uzasadnienia skarżąca wskazała, że zarówno Konstytucja, jak i Konwencja przewidują wymóg rozpoznawania spraw w rozsądnym terminie. To sformułowanie „(...) musi

wskazywać, iż szybkość postępowania jest zawsze pochodna w stosunku do prawa do wysłuchania i merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez sądy dwóch instancji”.

2. Pismem z 6 sierpnia 2007 r. do rozpatrywanej skargi konstytucyjnej przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: RPO): przedstawił stanowisko, że art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 k.p.c. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji.

RPO podkreślił, że zaskarżone uregulowanie w odniesieniu do przedsiębiorcy wyłącza ogólną zasadę uzupełniania pism procesowych na wezwanie przewodniczącego, przenosząc na przedsiębiorców wymogi profesjonalizmu stosowane wobec adwokatów i radców prawnych. Założenie, że podmiot prowadzący działalność gospodarczą orientuje się w przepisach z zakresu postępowania cywilnego równie sprawnie jak profesjonalny pełnomocnik, nie wydaje się jednak uprawnione. Od podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą można bowiem wymagać odpowiedniej fachowości w ramach podjętej aktywności zawodowej, jednak trudno przyjąć, że w zakres wymaganej wiedzy wchodzi również znajomość szczegółowych przepisów procedury sądowej, a do takich należą regulacje dotyczące kosztów. W tym kontekście RPO stwierdził, że przedsiębiorca jest zaskakiwany informacją, że nie uiścił wymaganych opłat. Sąd nie ma bowiem obowiązku pouczenia przedsiębiorcy o obowiązku uiszczenia opłaty.

W dalszej części uzasadnienia przedstawionego stanowiska RPO zauważył, że w odniesieniu do przedsiębiorców co do zasady nadal obowiązuje klasyczna dwuetapowa procedura konwalidacji braków: wezwanie do uzupełnienia pisma wraz z pouczeniem, a dopiero w razie braków nieuzupełnionych pomimo wezwania – odrzucenie (zwrot) pisma. Wyjątek przewidziany jest dla pism inicjujących postępowanie. Są one zwracane bez wzywania do uzupełnienia braków (art. 479^{8a} § 1 k.p.c.).

Przedsiębiorca jest zatem wzywany do uzupełnienia wszelkich braków pism inicjujących postępowanie przed sądem drugiej instancji z wyjątkiem braku w postaci nieuiszczenia opłaty sądowej. Ten ostatni bowiem zawsze skutkuje odrzuceniem środka zaskarżenia. W ocenie RPO uregulowanie to jest nie tylko niespójne, ale i nieracjonalne. Nie może się bowiem przyczynić do osiągnięcia zamierzonego celu, którym jest przyspieszenie postępowania.

W nawiązaniu do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, RPO stwierdził, że na ustawodawcy spoczywa obowiązek takiego ukształtowania przepisów, które będą zapewniać realny dostęp do apelacji. Szybkość postępowania nie jest zaś wartością, dla której można poświęcić ochronę praw podmiotowych. Uproszczenie może dotyczyć kwestii formalnych, natomiast w żadnym wypadku nie może się odnosić do uprawnień stron wiążących się z obroną ich praw i interesów.

W ocenie RPO cechą pozwalającą na zróżnicowanie podmiotów pod względem wymogów proceduralnych może być wykształcenie prawnicze i przynależność do korporacji zawodowej. Kwestionowane uregulowanie przez nałożenie podwyższonych wymagań profesjonalnych na osoby mniemające wykształcenia prawniczego narusza wskazane przepisy Konstytucji.

3. W piśmie z 4 marca 2008 r. Marszałek Sejmu przedstawił stanowisko Sejmu: wniósł o stwierdzenie, że zaskarżone uregulowanie jest niezgodne ze wskazanymi wzorcami kontroli.

W uzasadnieniu przedstawionego stanowiska stwierdzono, że dążenie do przyspieszenia i uproszczenia procedury, które legło u podstaw kwestionowanego uregulowania, nie usprawiedliwia ograniczenia prawa podmiotowego strony, jakim jest prawo do sądu. O ile dopuszczalne w świetle art. 32 Konstytucji jest stawianie profesjonalnym

pełnomocnikom wyższych wymagań dotyczących postępowania, o tyle stosowanie ich wobec przedsiębiorców trudno jest uzasadnić.

4. W piśmie z 16 maja 2008 r. Prokurator Generalny przedstawił stanowisko w sprawie: wniósł o stwierdzenie, że art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewiduje, że sąd odrzuca nieopłaconą apelację, wniesioną przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji, oraz o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie.

Uzasadniając przedstawione stanowisko, Prokurator Generalny stwierdził, że unormowanie zawarte w art. 130² § 4 k.p.c. jest rozwiązaniem nowym. Jego istotą jest objęcie wzmocnionym rygorem związanym ze skutkiem nieopłacenia wskazanych w art. 130² § 3 k.p.c. pism, w tym środków odwoławczych i środków zaskarżenia, również przedsiębiorców w postępowaniu w sprawach gospodarczych. Przyjęcie tego restryktywnego uregulowania w odniesieniu do przedsiębiorców niereprezentowanych przez adwokata lub radcę prawnego opiera się na założeniu, że są oni profesjonalistami przygotowanymi do obliczania należności Skarbu Państwa.

W dalszej części uzasadnienia przedstawionego stanowiska Prokurator Generalny nawiązał do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 161), w którym Trybunał stwierdził niekonstytucyjność uregulowania kwestionowanego w niniejszej sprawie w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewiduje, że sąd odrzuca nieopłacone zarzuty od nakazu zapłaty, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wzywania do uiszczenia należnej opłaty. W związku z powyższym wyrokiem zauważył, że jego następstwem jest powstanie ewidentnej asymetrii w procesowej pozycji podmiotów, wobec których stosuje się zaskarżone uregulowanie. W tym kontekście Prokurator Generalny zwrócił uwagę na postanowienie sygnalizacyjne Trybunału Konstytucyjnego z 9 stycznia 2008 r. (sygn. S 1/08) wskazujące na niezbędność podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do usunięcia tej asymetrii.

Nawiązując do wzorców kontroli wskazanych przez skarżącą w rozpatrywanej sprawie, Prokurator Generalny podkreślił, że argumenty, którymi Trybunał Konstytucyjny posłużył się w uzasadnieniu wskazanego powyżej wyroku z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06) znajdują tu odpowiednie zastosowanie.

II

Na rozprawie 26 czerwca 2008 r. stawili się przedstawiciele Prokuratora Generalnego, Sejmu oraz RPO. Skarżąca ani jej pełnomocnik nie byli obecni, w związku z tym sędzia sprawozdawca przedstawił stan faktyczny, na gruncie którego powstał problem konstytucyjny objęty skargą, oraz zarzuty stawiane zakwestionowanym przepisom.

Przedstawiciel RPO zmodyfikował pisemne stanowisko. Po pierwsze, doprecyzował, że Rzecznik w istocie wnosi o wydanie wyroku zakresowego (podobnie jak Prokurator Generalny), tj. o uznanie niezgodności art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 k.p.c., w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych sąd odrzuca nieopłaconą apelację, wniesioną przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji. Po drugie, stwierdził, że co do art. 6 ust. 1 Konwencji, wskazanego przez skarżącą jako jeden z wzorców kontroli w sprawie, konieczne jest umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Po trzecie,

przedstawiciel RPO cofnął zawarty w piśmie wniosek o stwierdzenie niezgodności zaskarżonej regulacji także z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Przedstawiciel Prokuratora Generalnego podtrzymał pisemne stanowisko, a wobec wycofania przez RPO wniosku o zbadanie zgodności zaskarżonej regulacji z art. 176 ust. 1 Konstytucji, wniósł o umorzenie postępowania w tym zakresie. Poinformował również, że Minister Sprawiedliwości podjął decyzję o włączeniu nowelizacji przepisów dotyczących skutków nieopłaconych środków zaskarżenia i środków odwoławczych do najbliższej nowelizacji kodeksu prawa cywilnego, poświęconej w głównej mierze realizacji zobowiązań wynikających z prawa Unii Europejskiej. Odpowiedni rządowy projekt ustawy został już przygotowany i pod koniec czerwca 2008 r. zostanie rozpatrzony przez stały Komitet Rady Ministrów.

Przedstawiciel Sejmu podtrzymał pisemne stanowisko, nie uzupełniając go o żadne dodatkowe elementy. Nie wskazał również, iżby podjęta została jakkolwiek inicjatywa legislacyjna zmierzająca do zmiany zakwestionowanego uregulowania.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do merytorycznej oceny zgłoszonych zarzutów należy rozstrzygnąć kwestie formalne, związane z wzorcami kontroli wskazanymi w sprawie.

W *petitum* skargi, powołując podstawę kontroli w sprawie, wskazano art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: Konwencja).

W uzasadnieniu rozpatrywanej skargi konstytucyjnej wzorce kontroli zostały oznaczone tak samo, jak w *petitum* skargi.

W piśmie z 6 sierpnia 2007 r. o przystąpieniu do rozpatrywanej skargi konstytucyjnej RPO zajął natomiast stanowisko, że zaskarżone uregulowanie jest niezgodne z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Z jednej strony zatem RPO pominął wśród wzorców kontroli art. 6 ust. 1 Konwencji, z drugiej zaś – uzupełnił wzorce powołane przez skarżącą o art. 176 ust. 1 Konstytucji. Dodać tu należy, że w uzasadnieniu pisma przedstawionego przez RPO kwestii tej nie poświęcono uwagi.

Trybunał Konstytucyjny nie może orzekać co do konstytucyjności przepisów niewskazanych jako przedmiot zaskarżenia w piśmie inicjującym postępowanie w sprawie kontroli konstytucyjnej.

W kontekście tego stwierdzenia należy podkreślić, że w rozpatrywanej sprawie RPO nie zdecydował się na uczynienie użytku z własnego uprawnienia do zaskarżenia cywilnoprosesowego uregulowania odnoszącego się do obowiązku uiszczenia opłaty od środka zaskarżenia w postępowaniu w sprawach gospodarczych przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego bez uprzedniego wezwania, lecz przyłączył się do wniesionej skargi konstytucyjnej na podstawie art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK).

Trybunał Konstytucyjny co do zasady uznaje za dopuszczalne doprecyzowanie przez RPO wzorców kontroli powołanych w skardze konstytucyjnej, do której się przyłącza. Pismo, mocą którego RPO przyłączył się do wniesionej skargi konstytucyjnej, nie może natomiast prowadzić do rozszerzenia granic zaskarżenia w sprawie. W postępowaniu przed TK toczącym się w sprawie konstytucyjności przepisu zaskarżonego skargą konstytucyjną, zgodnie z art. 27 pkt 8 ustawy o TK, RPO jest bowiem uczestnikiem postępowania takim

samym, jak pozostałe podmioty wymienione w tym przepisie, wyposażonym w analogiczny do tych podmiotów zakres uprawnień (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2 oraz z 30 maja 2007 r., sygn. SK 68/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 53).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego w rozpatrywanej sprawie uzupełnienie wskazanych przez skarżącą wzorców kontroli o art. 176 ust. 1 Konstytucji nie stanowi doprecyzowania podstawy kontroli w sprawie, ale jej niedopuszczalne rozszerzenie.

W związku z powyższym, jak również wobec złożonego przez przedstawiciela RPO na rozprawie oświadczenia o cofnięciu wniosku o stwierdzenie niezgodności zaskarżonej regulacji z art. 176 ust. 1 Konstytucji, kwestia zgodności art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.) z tymże przepisem Konstytucji nie będzie zatem w niniejszej sprawie przedmiotem merytorycznej oceny. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, skoro RPO nie mógł skutecznie rozszerzyć zakresu skargi, nie mógł on również skutecznie cofnąć wniosku w powyższym zakresie.

Jak wskazano powyżej, wśród wzorców kontroli powołanych przez skarżącą wskazany został m.in. art. 6 ust. 1 Konwencji.

Orzekanie w sprawie zgodności zaskarżonego uregulowania z tym wzorcem kontroli jest niedopuszczalne. W trybie skargi konstytucyjnej nie można kwestionować zgodności przepisu ustawy z umową międzynarodową. Art. 79 ust. 1 Konstytucji wskazuje bowiem, iż skarga jest środkiem ochrony praw i wolności konstytucyjnych.

Ze względu na niedopuszczalność orzekania, postępowanie w zakresie badania niezgodności zaskarżonego uregulowania z art. 6 ust. 1 Konwencji podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK.

Merytoryczna ocena uregulowania zakwestionowanego w niniejszym postępowaniu ogranicza się zatem do kwestii jego zgodności z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

2. Jako przedmiot zaskarżenia w sprawie skarżąca wskazała art. 130² § 4 w związku z art. 130² § 3 k.p.c.

Wskazane przez skarżącą przepisy k.p.c. mają następujące brzmienie:

Art. 130² § 4: „Przepisy § 1-3 stosuje się do pisma wniesionego w postępowaniu w sprawach gospodarczych także wówczas, gdy przedsiębiorcy nie reprezentuje adwokat lub radca prawny. Zarządzenie o zwrocie pisma powinno zawierać określenie wysokości należnej opłaty stosunkowej, jeżeli opłata została uiszczona w niewłaściwej wysokości, oraz wskazanie skutków ponownego wniesienia pisma”.

Art. 130² § 3: „Sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia”.

Dla rekonstrukcji treści zaskarżonego uregulowania konieczne jest uwzględnienie treści § 1 i 2, wskazanych w art. 130² § 4 k.p.c.

Art. 130² § 1 stanowi: „Pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu”.

Z kolei zgodnie z art. 130² § 2: „W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w § 1 strona może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od

daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny”.

Uregulowanie kwestionowane w niniejszym postępowaniu zostało wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego przez ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.; dalej: ustawa o kosztach sądowych).

W uzasadnieniu wyroku z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 161) Trybunał Konstytucyjny wskazał już, że ustawa ta unormowała w jednym akcie zasadniczą materię dotyczącą kosztów sądowych w sprawach cywilnych, wprowadzając zmiany także w k.p.c., w szczególności polegające na dodaniu do przesłanek odrzucenia środków zaskarżenia także ich nieopłacenie (co do apelacji, której ze względu na ograniczenie wynikające z zaskarżonego uregulowania nie mogła skutecznie wnieść skarżąca, stanowi o tym art. 370 k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą o kosztach sądowych).

W sprawie rozstrzygniętej powyższym wyrokiem Trybunał Konstytucyjny wskazał, że zgodnie z art. 126² § 1 k.p.c. sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona opłata. Sam obowiązek wniesienia opłaty wynika z ustawy o kosztach sądowych.

Podkreślenia wymaga, że co do zasady nieuiszczenie opłaty przy wniesieniu pisma nie stanowi podstawy do jego zwrotu lub pozostawienia bez biegu, lecz powoduje podjęcie czynności zmierzających do usunięcia wadliwości pisma procesowego w zakresie takiego braku. Zgodnie bowiem z art. 130 § 1 k.p.c., jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym. Dopiero po bezskutecznym upływie terminu przewodniczący zwraca pismo stronie. Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu (art. 130 § 2 k.p.c.), natomiast pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia (art. 130 § 3 k.p.c.).

Od wskazanej zasady wezwania do uzupełnienia braku opłaty ustawodawca przewidział wyjątki w art. 130² k.p.c., wprowadzając tu jednak pewne różnice co do poszczególnych sytuacji procesowych. Zgodnie z art. 130² § 1 k.p.c. (także § 4 w związku z tym przepisem) pismo wniesione przez profesjonalnego pełnomocnika (adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy), które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty. Jednak w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może uiścić brakującą opłatę, i jeżeli dokonała tego we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia (art. 130² § 2 i 4 k.p.c.). Natomiast jeżeli chodzi o środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, to sąd odrzuca je bez wezwania o uiszczenie opłaty (art. 130² § 3 i 4 k.p.c., co do apelacji w związku z art. 370 k.p.c.).

Zarówno stan faktyczny, na gruncie którego powstał problem konstytucyjny objęty zarzutami przedstawionymi przez skarżącą, jak i uzasadnienie wniesionej skargi konstytucyjnej wskazuje, że skarżąca kwestionuje normę prawną, zgodnie z którą w postępowaniu w sprawach gospodarczych sąd odrzuca nieopłacony środek odwoławczy lub środek zaskarżenia wniesiony przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata, radcę prawnego czy rzecznika patentowego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał Konstytucyjny uznał, że przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie jest art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w którym w odniesieniu do postępowania w sprawach gospodarczych wskazane przepisy przewidują, że sąd odrzuca nieopłacony środek odwoławczy lub środek zaskarżenia

wniesiony przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez profesjonalnego pełnomocnika, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty.

3. Istota zarzutu sformułowanego przez skarżącą sprowadza się do zakwestionowania zgodności uregulowania wynikającego z art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 k.p.c. w zaskarżonym zakresie jako zbyt rygorystycznego w odniesieniu do podmiotu nieprofesjonalnego.

W ocenie skarżącej zakwestionowane uregulowanie narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz wynikające z art. 78 Konstytucji prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji.

Oceniając tak ujęty zarzut, należy na wstępie przypomnieć, że konstytucyjność uregulowania kwestionowanego przez skarżącą była już przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewiduje, że sąd odrzuca nieopłacone zarzuty od nakazu zapłaty, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty.

W wyroku z 20 grudnia 2007 r., sygn. P 39/06, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że w tym zakresie art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 494 § 1 k.p.c., w brzmieniu nadanym ustawą o kosztach sądowych, są niezgodne z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz nie są niezgodne z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Sentencja tego wyroku została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 29 grudnia 2007 r. Nr 247, pod poz. 1845.

Wskazany powyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego zapadł w wyniku kontroli konstytucyjności zainicjowanej pytaniem prawnym, tj. środkiem, który ze swej istoty wnoszony jest w konkretnej sprawie. Sprawa ta dotyczyła nieopłaconych zarzutów od nakazu zapłaty wnoszonych przez przedsiębiorcę. Sytuacja ta odpowiadała jedynie części hipotezy art. 130² § 3 k.p.c.

W uzasadnieniu powyższego wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że art. 130² § 4 k.p.c. odnosi się także do innych odwołań i środków zaskarżenia wskazanych w art. 130² § 3 k.p.c., o ile tylko mogą być one wniesione przez samą stronę, niereprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika. Z uwagi na zakres kontroli konstytucyjności, wyznaczony ramami rozpatrywanego pytania prawnego, Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności w tym tylko zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewiduje się, że sąd odrzuca nieopłacone zarzuty od nakazu zapłaty, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził przy tym, że w wyniku wydanego orzeczenia następuje wewnętrzne zróżnicowanie sytuacji, z jednej strony objętych postępowaniem nakazowym, a z drugiej – wyczerpujących pozostały zakres kontrolowanego przepisu, wskazując jednocześnie, że ma możliwości orzekania poza granicami zadanego pytania prawnego, nawet jeśli te same względy konstytucyjne przemawiałyby za podobnym rozstrzygnięciem w stosunku do całości normowania art. 130² § 4 k.p.c.

Podkreślenia wymaga, że w związku z powyższym orzeczeniem, postanowieniem z 9 stycznia 2008 r. (sygn. S 1/08, OTK ZU nr 1/A/2008, poz. 9), Trybunał Konstytucyjny przedstawił Sejmowi uwagi dotyczące niezbędności podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do zmiany istniejącego stanu prawnego, w celu zapewnienia jego spójności w zakresie dotyczącym odrzucenia nieopłaconego pisma procesowego, wniesionego przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty. W uzasadnieniu tego postanowienia, Trybunał Konstytucyjny zwrócił w szczególności uwagę, że uznanie niekonstytucyjności uregulowania

poddanego kontroli w postępowaniu, które zakończyło się wyrokiem z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06), w zakresie oznaczonym w sentencji, powoduje konieczność dalej idącej interwencji ustawodawczej. Niepodobna bowiem nie dostrzegać, że także inne sytuacje, w jakich znajduje zastosowanie przepis poddany kontroli w tym postępowaniu, są dotknięte podobną wadliwością jak ta, którą stwierdził Trybunał Konstytucyjny w odniesieniu do odrzucenia – bez uprzedniego wezwania – nieopłaconych zarzutów wobec nakazu zapłaty, wniesionego przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego powoduje zatem nierówność w ramach podmiotów, wobec których znajduje zastosowanie art. 130² § 4 k.p.c.

Jak dotąd niespójność sygnalizowana przez Trybunał Konstytucyjny nie została przez ustawodawcę usunięta. Podkreślenia wymaga natomiast, że poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 7 listopada 2007 r. (druk sejmowy nr 112, VI kadencji Sejmu), skierowany 31 grudnia 2007 r. do pierwszego czytania w Sejmie zakłada zmianę uregulowania kwestionowanego w niniejszym postępowaniu. Zgodnie z art. 1 pkt 11 projektu, art. 130² ma otrzymać następujące brzmienie:

„§ 1. Pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej, które nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub nie zostało opłacone należną opłatą w wysokości stałej lub stosunkową, obliczoną od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu, przewodniczący zwraca bez wzywania o ich poprawienie, uzupełnienie lub opłacenie, wskazując na przyczyny jego zwrócenia.

§ 2. Wniesione przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej środki zaskarżenia, jeżeli wskutek niezachowania warunków formalnych nie mogą otrzymać dalszego biegu lub nie zostały opłacone należną opłatą w wysokości stałej lub stosunkową, obliczoną od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu, sąd odrzuca bez wezwania o ich poprawienie, uzupełnienie lub opłacenie.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie rozszerzenia lub innej zmiany żądania pozwu”.

Z kolei art. 1 pkt 12 tego projektu zakłada dodanie po art. 130², art. 130^{2a} w brzmieniu:

„§ 1. Pismo wszczynające postępowanie, wniesione w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych przez stronę niereprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało opłacone należną opłatą w wysokości stałej lub stosunkową, obliczoną od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu, przewodniczący zwraca bez wzywania o uiszczenie opłaty.

§ 2. Strona w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona w należytej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny.

§ 3. Zarządzenie o zwrocie pisma powinno zawierać określenie wysokości należnej opłaty oraz wskazanie skutków ponownego wniesienia pisma”.

4. Jak już wskazano, istota zarzutu sformułowanego przez skarżącą w rozpatrywanej sprawie dotyczy naruszenia przez kwestionowaną regulację, jako zbyt rygorystyczną, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

Dokonując wykładni tej zasady konstytucyjnej, Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie już wskazywał, iż na jej treść składa się w szczególności: prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia procedury przed sądem, który ma być organem niezależnym, niezawisłym, bezstronnym, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, oraz prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 16 marca 1999 r., sygn. SK 19/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 36; 2 kwietnia 2001 r., sygn. SK 10/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 52; 12 marca 2002 r., sygn. P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14; 20 września 2006 r., sygn. SK 63/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 108).

Ogólne powołanie się przez skarżącą na ten przepis Konstytucji mogłoby wskazywać, iż w ocenie skarżącej niezgodność art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 k.p.c. w zaskarżonym zakresie narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji we wszystkich jego aspektach. Skarżąca wskazuje bowiem bez bliższego uzasadnienia, że kwestionuje zgodność zaskarżonego przepisu z zasadą prawa do sądu, wyliczając, w nawiązaniu do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, elementy składające się na tę zasadę w jej wymiarze konstytucyjnym.

W istocie zaskarżone uregulowanie nie pozostaje w merytorycznym związku z tymi aspektami prawa do sądu, które dotyczą nakazu jawnego rozpatrzenia sprawy, orzekania bez nieuzasadnionej zwłoki przez sąd właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły.

Z faktu powołania tego wzorca kontroli w związku z art. 78 Konstytucji wynika, iż zgłoszony zarzut niezgodności zakwestionowanego uregulowania z art. 45 ust. 1 Konstytucji odnieść należy do tego tylko aspektu zasady prawa do sądu, z którego wynika gwarancja takiego ukształtowania procedury sądowej, ażeby spełniała wymogi sprawiedliwości w sensie sprawiedliwego ukształtowania dostępu do środków zaskarżenia.

Art. 78 Konstytucji stanowi, że „Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń (...) wydanych w pierwszej instancji”.

W uzasadnieniu wyroku z 12 grudnia 2002 r., sygn. P 9/01, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że prawo strony do rozpatrzenia sprawy przez sąd drugiej instancji może być naruszone zarówno bezpośrednio, tzn. przez wyłączenie możliwości wniesienia apelacji, jak i pośrednio, tj. przez ustanowienie takich formalnych warunków wniesienia apelacji, które czynność tę czyniłyby nadmiernie utrudnioną (por. także wyrok TK z 20 grudnia 2007 r., sygn. P 39/06).

W państwie prawnym prawo do sądu nie może być rozumiane jedynie formalnie, jako dostępność drogi sądowej w ogóle, lecz i materialnie, jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej (por. wyrok o sygn. P 39/06).

Zestawienie uregulowania kwestionowanego przez skarżącą ze standardem konstytucyjnym wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji wskazuje na niezgodność tego uregulowania ze wskazanym wzorcem kontroli.

Kwestionowana przez skarżącą nadmierna restryktywność uregulowania wynikającego z przepisów wskazanych jako przedmiot kontroli w sprawie wiąże się z tym, że odrzucenie apelacji wniesionej przez przedsiębiorcę w sprawie gospodarczej następuje bez możliwości usunięcia braku uiszczenia opłaty sądowej. W odniesieniu do przedsiębiorcy w sprawie gospodarczej obowiązują w tym zakresie takie same rygory, jakie ustawodawca formułuje w odniesieniu do apelacji wnoszonej przez profesjonalnego pełnomocnika (adwokata, radcę prawnego). Rygoryzm skutków wniesienia nieopłaconej apelacji w sprawach gospodarczych jest zatem identyczny w sytuacji, gdy strona miała profesjonalnego pełnomocnika, i w sytuacji, gdy działała bez niego, co – jak trafnie podkreśla skarżąca – opiera się na błędnym założeniu, że przedsiębiorca jest w zakresie sporów gospodarczych

profesjonalistą, w związku z czym można nakładać na niego w procesie obowiązki dalej idące niż na strony, które profesjonalistami nie są.

Regulacja zawarta w art. 130² § 4 k.p.c. odnosi obowiązek uiszczenia opłaty bez uprzedniego wezwania wyłącznie do przedsiębiorcy będącego stroną postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych. Zgodnie z art. 479¹ § 1 k.p.c., ten tryb postępowania stosuje się wyłącznie w sprawach ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami, w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Trafne jest zatem stwierdzenie skarżącej, iż usprawiedliwieniem dla kwestionowanego uregulowania nie może być potrzeba ochrony praw konsumenta w sporze z przedsiębiorcą.

W uzasadnieniu wyroku z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06), Trybunał Konstytucyjny wskazał, że w art. 130² § 1-3 k.p.c. *ratio legis* normowania jest związana z profesjonalnym charakterem reprezentacji w procesie. Tymczasem nakaz odesłania do dyspozycji tych przepisów w art. 130² § 4 k.p.c. dotyczy sytuacji znamiennej profesjonalizmem czynności obrotu, na tle których powstał spór. Są to sytuacje nieporównywalne z punktu widzenia cech relewantnych. Dlatego też kontrolowany przepis narusza konstytucyjną zasadę równości. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego naruszenia tego nie tłumaczy wzgląd na racjonalizację sposobu rozpatrywania sporów. Zakwestionowane uregulowanie miało na celu uproszczenie i przyspieszenie postępowania w sprawach gospodarczych. Względ na te okoliczności może dotyczyć kwestii formalnych, natomiast nie może odnosić się do uprawnień stron wiążących się z obroną ich praw i interesów.

Powyższe uwagi znajdują odpowiednie zastosowanie w rozpatrywanej sprawie. Wśród wzorców kontroli wskazanych w sprawie nie została wprowadzicie *explicite* wymieniona zasada równości wobec prawa, gwarantowana przez art. 32 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu rozpatrywanej skargi konstytucyjnej skarżąca podniosła natomiast, że zaskarżone uregulowanie opiera się na fałszywym przekonaniu, że przedsiębiorca jest profesjonalistą, w związku z czym można nakładać na niego obowiązki dalej idące niż na strony, które profesjonalistami nie są. Zrównywanie przedsiębiorcy z profesjonalnym pełnomocnikiem mającym przygotowanie prawnicze nie jest zaś konstytucyjnie uzasadnione.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że w sprawie zakończonej wyrokiem z 20 grudnia 2007 r. (sygn. P 39/06), Trybunał Konstytucyjny wskazał już, że o ile nie budzi sprzeciwu rygoryzm uchybienia obowiązkowi wynikającemu z konieczności opłacenia pisma w sytuacji, gdy strona procesowa korzysta w postępowaniu z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, o tyle inna musi być ocena sytuacji, gdy w postępowaniu działa samodzielnie.

Łączenie ze wskazanymi powyżej różnymi sytuacjami identycznych skutków nie jest trafne. W obu wypadkach w postępowaniu działa wprowadzicie profesjonalny podmiot gospodarczy, jednak dopuszczalność odrzucenia nieopłaconego pisma procesowego bez wezwania do uzupełnienia opłaty powinna być uzależniona od profesjonalizmu reprezentacji prawnej, nie zaś od tego, że sam spór ma charakter gospodarczy (a więc, że jego strony są profesjonalistami w zakresie jakiejś branży). Oczywiście zasadne jest oczekiwanie podwyższonej staranności przedsiębiorców nie tylko w zakresie prowadzonej przez nich działalności o charakterze profesjonalnym, ale także w zakresie sądowego sporu gospodarczego, ale to nie znaczy, że wymagania procesowe im stawiane mają być takie, jak w wypadku profesjonalnych pełnomocników świadczących pomoc prawną.

Cechą, którą kieruje się ustawodawca, nakładając na stronę procesową bardziej restryktywne wymogi w zakresie opłacenia środka zaskarżenia w sprawach gospodarczych (w sprawie, na gruncie której pojawił się problem konstytucyjny objęty rozpatrywaną skargą konstytucyjną była to apelacja), a w konsekwencji, od której uzależnia możliwość skutecznego zainicjowania postępowania za pomocą środka zaskarżenia, nie może być profesjonalizm w innym znaczeniu aniżeli spełnianie wymogów do świadczenia pomocy prawnej. Od przedsiębiorcy, będącego profesjonalistą w zakresie prowadzonej działalności,

nie można wymagać znajomości przepisów równej osobie świadczącej profesjonalną pomoc prawną.

Zakwestionowane uregulowanie jest niezgodne z art. 45 ust. 1 Konstytucji w aspekcie prawa do rzetelnej procedury, gwarantującej dostęp do sądu na zasadzie sprawiedliwości oraz z art. 78 Konstytucji, poręczającym prawo do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji. Restryktywne uregulowanie wynikające z zaskarżonych przepisów zamyka bowiem drogę do merytorycznego badania przez sąd zarzutów podniesionych we wniesionym środku odwoławczym lub środku zaskarżenia. Tym samym oddziałuje na prawo przedsiębiorcy do zaskarżenia orzeczenia wydanego w sprawie gospodarczej w pierwszej instancji.

5. Niniejszy wyrok zapadł w wyniku rozpoznania skargi konstytucyjnej pozostającej w związku z konkretną sprawą. Sprawa ta dotyczyła nieopłaconej apelacji. Sytuacja ta odpowiada tylko części hipotezy art. 130² § 4 k.p.c. Przepis ten odnosi się bowiem także do innych środków zaskarżenia i odwołań, które przewiduje k.p.c.

Kontrola Trybunału w niniejszej sprawie ma charakter abstrakcyjno-konkretny, jej zakres wyznaczony jest ramami wniesionej skargi konstytucyjnej.

Jeżeli skarżąca zdecyduje się na wystąpienie z wnioskiem o wznowienie prawomocnie zakończonego postępowania, wówczas w postępowaniu, które będzie się toczyło w jej sprawie, będą zapadać orzeczenia możliwe do zakwestionowania także za pomocą innych niż apelacja środków odwoławczych i środków zaskarżenia.

Z tego powodu, w ocenie Trybunału Konstytucyjnego nadmiernym formalizmem byłoby zakresowe ujęcie sentencji wyroku w tej sprawie przez ograniczenie stwierdzenia niekonstytucyjności zaskarżonego uregulowania wyłącznie do apelacji.

Mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.